

Asia: VN/7059/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta (pysyvä oleskelulupa)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Jyväskylän yliopisto kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä ulkomaalaislain muuttamiseksi.

Yleiset kommentit ulkomaalaislain muuttamista koskevaan lakiesitykseen

Pysyvän oleskeluluvan ehtojen tiukentaminen ei ole kotoutumiseen kannustavaa, vaan voi pikemminkin vaikeuttaa kotoutumista Suomeen. Ei ole tutkimuksellista näyttöä siitä, että oleskeluluvan tiukennukset johtaisivat parempaan kotoutumiseen. Maahanmuuttoviraston tilastoista on nähtävissä, että niin sanottujen kansainvälisten osajien oleskelulupahakemukset vähenivät samanaikaisesti, kun ennakkotiedot maahanmuuttoa koskevien lakien tiukennuksista tulivat julkisuuteen. Tiukennukset eivät siis ole kotoutumiseen kannustavia, eivätkä myöskään lisää Suomen houkuttelevuutta esimerkiksi kansainvälisestä työvoimasta kilpailtaessa. Tämän ovat vahvistaneet myös rekrytointi- ja relokaatiopalvelujen asiantuntijat (Pöyhönen ym. 2024).

Lakiesityksessä viitataan kotoutumisen edistämisestä annettuun lakiin (681/2023). Kotoutumislain 1 §:ssä kotoutuminen määritellään tapahtuvan vuorovaikutuksessa yhteiskunnan kanssa. Esityksessä ulkomaalaislaiksi kotoutumiskäsitys on siten kotoutumislain vastainen, sillä se on yksisuuntainen ja vain maahan muuttaneen omaa vastuuta painottava. Esitys ei sisällä yhteiskunnalle toimia kotoutumisen edistämiseksi. Tutkimustietoon pohjaten onnistunut kotoutuminen on kaksisuuntaista, mihin myös lakiesityksessä viitataan. Esityksen sisällöt ovat kuitenkin ristiriidassa tämän periaatteen kanssa. Esimerkiksi lakiesityksessä oleva kielitaitovaatimus velvoittaa maahan muuttaneita hankkimaan huomattavan paljon kielikoulutusta, mutta sen järjestämistä ja saavutettavuutta ei ole kuvattu.

Mikäli lakiesityksessä esitetyt kriteerit saada pysyvä ja pitkään oleskelleen oleskelulupa toteutuvat ja siten kiristyvät merkittävästi, tulee tämä olettavasti lisäämään sellaisten ulkomaalaisten määrää, jotka eivät täytä näitä kriteereitä ja jotka joutuvat siten uusimaan määräaikaista oleskelulupia. Määräaikaisilla oleskeluluvilla ja niiden katkoksiin liittyvällä uhalla joutua poistumaan maasta on vaikutusta perus- ja ihmisoikeuksien lisäksi ihmisten kotoutumiseen. Tutkimuksissa on todettu, että määräaikaisiin oleskelulupiiin liittyvä epävarmuus ja niistä johtuva karkotuksen pelko aiheuttavat yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen tasolla erilaisia psykologisia ja terveysongelmia, jotka eivät edesauta kotoutumista (ks. esim. Drotbohm & Hasselberg 2015; Horsti & Pirkkalainen 2023). Lakiesitys ja esimerkiksi siihen sisältyvä työhistoriaehto ei myöskään tunnista monia maahanmuuttajaryhmiä, kuten kotiäitejä.

Esityksessä sivulla 8 todetaan ”...nykyinen järjestelmä mahdollistaa sen, että ulkomaalainen asettuu pysyvästi Suomeen ilman, että kotoutuu tai edes pyrkii kotoutumaan suomalaiseen yhteiskuntaan”. Väite on ylimalkainen, sillä siinä ei eritellä, mitä kotoutumisen kriteereillä tarkoitetaan. Tutkimustiedon perusteella voidaan todeta, että yksittäinen kriteeri (kieli, sukupuoli, koulutus, ammatti, työllisyystilanne tai uskonto) ei määrittele henkilön kotoutumisen onnistumista. Koska tätä tarjotaan pääasiallisena syynä lakimuutokselle, asiaa pitää perustella lisää faktoilla, erityisesti selittämällä, kuinka paljon niin sanottuja ”integroitumattomia” on Suomessa ja mitkä ovat ”integroitumattomuuden” kielteiset seuraukset. Kotoutumista on ongelmallista mitata, koska jokainen mahdollinen kotoutumista mittaava kriteeri, kuten työttömyys tai kielitaito, koskee myös muita kuin maahanmuuttaneita. Jos ”integroitumattomuutta” käytetään perusteena lakimuutokselle, tämä tulee perustella täsmällisesti.

Yleiset kommentit kielitaitovaatimukseen

Pysyvän oleskeluluvan sitominen tiettyyn kielitaitotasoon ei ole perusteltua. Kielenoppimisen polut ovat hyvin yksilöllisiä ja varsinkin pakkomuuttajilla (kiintiöpakolaiset, toissijaista suojelua saavat) on terveydellisiä ja taustaansa (perheenjäsenet erillään jne.) liittyviä haasteita, jotka vaikuttavat myös kielen oppimiseen. Tutkimukset (esim. Darwin & Norton 2015) osoittavat, että elämäntilanteen vakaus edesauttaa kielenoppimista ja lisää oppimismotivaatiota. Maahanmuuttajat oppivat kieltä tehokkaammin, jos he näkevät itsensä osana yhteisöä ja heillä on konkreettisia syitä investoida kielen oppimiseen. Kielenoppimisen haasteena on myös kielikoulutuksen saatavuus erityisesti silloin kun ylitetään taitotaso B1.

Suhteutettaessa kielitaidon kehitystä maassaoloaikaan, voidaan vuonna 2014 kerätyn aineiston perusteella havaita, että seitsemän kymmenestä yleisen kielitutkinnon suomen keskitason tutkinnon suorittajasta ylsi 5–9 vuodessa yleistasolle B1, mutta heistä lähes 40 %:lla kirjoittamisen osa-alue jäi vielä tutkinnon suoritusvaiheessa tätä alemmalle. Vain noin 14 % suorittajista saavutti kaikissa osataidoissa B2-tason 5–9 vuodessa (ks. aineistosta tarkemmin Ahola & Hirvelä 2016). Aiemmassa tutkimuksessa on varsinkin muualta kuin Suomen lähialueilta tulevilla havaittu yhteys B2-

yleistaitotason ja keskimäärin yli kymmenen vuoden Suomessa oleskeluajan välillä. (Suni & Honko 2024.)

Jos lopulliseen lakiin tulee kirjaus kielitaitovaatimuksesta, esitys pysyvän oleskeluluvan kielitaitovaatimuksesta (B1) on liian korkea. On epä johdonmukaista vaatia pysyvään oleskelulupaan samanlaista kielitaitotasoa kuin kansalaisuuteen. Vaatimus ei ole myöskään linjassa muiden Euroopan maiden kanssa. Euroopan neuvoston kartoituksen perusteella oleskelulupa on yleensä nähty perustelluksi edellyttää matalampaa kielitaitoa kuin kansalaisuuteen (Rocca ym. 2020). Nykyistä kansalaiselta vaadittavan kielitaidon tasoa ei tule kuitenkaan nostaa. Muun muassa terveydenhuollon ammattilaisille on katsottu riittäväksi kielitaidon tasoksi kansalaisuuteen vaadittava B1. Lisäksi, jos pysyvän oleskeluluvan kielitaitovaatimus on samanlainen kuin kansalaisuuden edellytyksenä oleva kielitaito, oletettavaa on, että pysyvän oleskeluluvan sijasta haetaan kansalaisuutta. Siten on vaarana, että kansalaisuushakemukset jonoutuvat Maahanmuuttovirastossa.

Esityksessä sivulla 63 sanotaan ” Edellä sanotun perusteella ei ole kuitenkaan olemassa yhtä oikeaa vastausta siihen, mikä on oikea kielitaidon taso kussakin tilanteessa. Näin ollen vaihtoehtoina oli esillä myös se, että vaatimukset olisivat nyt esitettyä matalammat tai korkeammat. Valittujen tasojen kuitenkin katsottiin parhaiten toteuttavan edellä kuvattujen lähtökohtien välistä tasapainoa.”

Esityksestä ei selviä, mitä edellä mainitulla lähtökohtien tasapainolla tarkoitetaan. Sen sijaan oleskelulupaan liittyvässä kielitaidon tasojen asettamisessa on nähdäksemme elementtejä, jotka joko liiallisessa vaativuudessaan tai asettaessaan eri ryhmät keskenään erilaiseen asemaan (erit. korkeakoulutetut ja muut) ovat vastoin yhdenvertaisuusperiaatteita ja käytännössä voivat myös estää jo integroituneiden jäämisen Suomeen.

Esityksessä esitetään, että silloin, kun kielitaito osoitetaan yleisellä kielitutkinnolla, vaaditaan sekä suullista että kirjallista taitoa mittaava osakoe. Yhdistelmä on erittäin vaativa esimerkiksi monille yhteiskunnan jäseninä jo toimiville ja työllistyneille, joille kirjallinen viestintä ei ole keskeinen osa työn tai arjen vuorovaikutusta tai jotka viestivät kirjallisesti muilla kielillä. Esitämme, että mikäli oleskeluun liittyvä kielitaitoehto otetaan käyttöön, sitä mitataan testiarvioinnissa suullisena ja kirjallisena vastaanottamisen taitona eli puheen ymmärtämisenä ja luetun ymmärtämisenä. Tällaisen testiarvioinnin järjestäminen olisi myös resurssiviisasta.

Kommentit kielitaidon testauksen järjestämisestä

On huolehdittava siitä, että mikäli testiarviointia käytetään, määritellään selkeästi, mitkä tai millaiset osoittamisen tavat ovat käytössä. Mikäli halutaan laadukas ja oikeudenmukainen arviointitulos, tarvitaan standardoitu testi, (esim. yleinen kielitutkinto) johon sisältyy laadunvarmistus.

Esityksessä sivulla 42 sanotaan ”[YKI-]Järjestelmä ei ole skaalautuva, vaan sitä on muokattava vastaamaan kasvavaan testaustarpeeseen”. Jää epäselväksi, mitä skaalautuvuudella tässä yhteydessä tarkoitetaan. Keskeistä kasvavaan testaustarpeeseen vastaamisessa on varata riittävästi aikaa sekä testijärjestelmän kehittämiseen että järjestelmäverkon luomiseen ja arvioijien rekrytointiin sekä kouluttamiseen, jotta testi on laadukas ja luotettava.

Esityksessä sivulla 42 sanotaan ”Opetushallituksen arvion mukaan tämä tarkoittaisi vuosittaisen 10.000 testattavan määrällä laskettuna kertaluonteisia kehittämiskustannuksia 4 194 000 €. Summa muodostuisi tietojärjestelmäkehityksestä, johon sisältyisi kolme henkilötyövuotta tammikuusta 2025 joulukuuhun 2026. Lisäksi aiheutuisi jatkuvia kustannuksia 195 000 € vuodessa. Summa sisältäisi kolme henkilötyövuotta laajentuvan palvelun tuottamiseen tammikuusta 2026 alkaen.” Palvelun tuottamisen aikataulu, mikäli tämä sisältää testien käynnistämisen, on mahdoton toteuttaa, sillä esimerkiksi yksin järjestäjäverkon luominen ja sopimusten tekeminen vievät enemmän aikaa. Laadukkaan ja kestävä palvelun käyttöönotto on näkemyksemme mukaan mahdollista aikaisintaan suunnitellun kehittämistyön päätyttyä tammikuussa 2027.

Kommentit säännöskohtaisiin perusteluihin ja lakiesitykseen

56 § 3 momentti

Ulkomaalaislaki asettaa turvapaikanhakijat eriarvoiseen asemaan muihin pakkomuuttajiin (kiintiöpakolaiset, toissijaista suojelua saavat) nähden, jos pysyvään oleskelulupa vaadittava maassaoloaika lasketaan vasta siitä päivästä, kun ensimmäinen oleskelulupa on myönnetty. Kansainvälisen suojelun perusteella määräaikaisen oleskeluluvan saaneilla henkilöillä pysyvän oleskeluluvan saaminen voi tämän esityksen perusteella kestää pahimmillaan jopa kaksinkertaisen ajan verrattuna muihin maahanmuuttaneisiin.

56 § 5 momentti

Opiskelua varten myönnetyllä oleskeluluvalla Suomessa opiskelleen oleskeluaika Suomessa lasketaan vain, jos opiskelija on suorittanut sen korkeakoulututkinnon, jota varten oleskelulupa on myönnetty. On kohtuutonta, että oleskeluaikaa ei lasketa, jos henkilö on suorittanut toisen vastaavan tai korkeamman tasoisen tutkinnon, joka voi parantaa työllistymismahdollisuuksia Suomessa.

56 a § Pysyvän oleskeluluvan kotoutumisedellytykset

Pysyvään oleskelulupa esitetty kielitaitovaatimus (B1) on liian korkea. Pysyvään oleskelulupa ei tule vaatia samantasoista kielitaitoa kuin kansalaisuuteen, jonka kielitaitoehtoa puolestaan ei nykytiedon valossa ole perusteltua nostaa. Sen sijaan tulisi harkita pysyvän oleskeluluvan

kielitaitoehdon asettamista taitotasolle A2 (YKI 2) ja arvioinnin kohdentamista ymmärtämistaitoihin eli luetun ja puhutun ymmärtämiseen. Ymmärtämistaitojen testaaminen olisi myös kustannustehokkaampaa ja nopeampaa kuin tuottamisen taitojen testaaminen.

Esitys pysyvään oleskelulupaan vaadittavasta kahden vuoden työhistoriasta korkeintaan kolmen kuukauden turvautumisella työttömyysturvaan tai toimeentulotukeen taikka muulla poissaololla töistä on ankara. Työhistoriaedellytys on erityisen ankara ryhmille, joiden maahantuloperuste on muu kuin Suomessa työskentely (esimerkiksi kansainvälistä suojelua hakevat perheenjäsenineen, kansainvälisten työntekijöiden puoliset).

Kolmen kuukauden työttömyysturvaan tai toimeentulotukeen turvautuminen kahden tai kolmen vuoden ajalta on liian tiukka kriteeri erityisesti sellaisilla aloilla, jotka ovat suhdanneherkkiä (esim. rakennusala) tai joissa määräaikaiset työsuhteet ovat yleisiä ja kilpailu työsuhteista kovaa. Esimerkkinä yliopistoissa apurahoilla ja hankerahoituksilla toimivat tutkijat, joiden yksittäiset työsuhteet voivat olla lyhyitä määräaikaisuuksia ja työsuhteiden väleihin saattaa tulla katkoksia, jolloin joutuu väliaikaisesti turvautumaan työttömyysturvaan.

Oleskeluluvan työssäoloehto ei kannusta korkeasti koulutettuja hankkimaan koulutustaan vastaavaa työtä, vaan he työllistyvät matalapalkkaisille aloille, joissa työn saaminen on helpompaa ja työsuhteiden kestot pidempiä. Suorittavan työn aloilla työnantajat näkevät myös vähemmän tarvetta tarjota työntekijöilleen kielikoulutusta. Uhkana on, että tiukat oleskelulupaehdot johtavat rakenteelliseen hyväksikäyttäjärjestelmään: ihmisten on hankittava työ sieltä, mistä sen saavat ja heidän on suostuttava niihin työehtoihin, joita työnantajat tarjoavat.

Nopeutetun oleskeluluvan (4 vuoden maassaoloaika) 40 000 euron tuloraja vastaa suomalaisten vuosittaisia keskiansioita. Esimerkiksi alemman korkeakoulututkinnon suorittaneen varhaiskasvatusopettajan keskiansiot alittavat reilusti tämän rajan. Tutkimustieto ei tue ajatusta siitä, että jokin tuloraja olisi luotettava kotoutumisen indikaattori.

Lakiesityksen 56 a §:n 4 momentissa mainitun tutkinnon tunnustamisen pitäisi kattaa ylemmän korkeakoulututkinnon ja jatkotutkinnon lisäksi alempi korkeakoulututkinto. Korkeakoulutettujen säädeltyihin ammatteihin kuuluu myös tehtäviä, jotka edellyttävät alemman korkeakoulututkinnon suorittamista, mukaan lukien ammattikorkeakoulututkintoihin rinnastuvat ulkomailla suoritetut tutkinnot.

Pysyvää oleskelulupaa koskeissa poikkeuksissa mainitaan eläkeikäiset, lääketieteellisiin syihin perustuva poikkeus ja alaikäiset. Esityksessä tulisi huomioida myös esim. digitaalisten taitojen puute esimerkiksi tilanteessa, jossa oleskeluluvan hakija täyttäisi kielitaitoehdon (suulliset ja kirjalliset taidot) mutta ei pysty osoittamaan sitä digitaalisella testillä. Esityksessä tulisi myös tarkemmin

kuvata, millaisin edellytyksin henkilö voi saada lääketieteellisiin syihin perustuvan poikkeuksen työhistoria- ja kielitaitoedellytyksistä.

56 c § Pysyvän oleskeluluvan myöntäminen Suomessa suoritettuna korkeakoulututkinnon perusteella

Pykälään tulisi lisätä, että pysyvän oleskeluluvan saivat myös alemman korkeakoulututkinnon suorittaneet. Ei ole perusteita jättää heitä lain ulkopuolelle. Monet heistä valmistuvat aloilta, joilla on Suomessa työvoimapulaa ja joille he siten voisivat työllistyä. On myös ongelmallista, että korkeakoulututkinnon suorittaneille esitetään alempaa kielitaitovaatimusta kuin muille pysyvää oleskelulupaa hakeville. Esitämme siis kielitaitovaatimukseksi A2-tasoa suomen tai ruotsin ymmärtämistaidoissa.

Muutoksilla pysyvän oleskeluluvan saamiseen alemmalla korkeakoulututkinnolla voi olla vaikutuksia yliopistolain (558/2009) mukaiseen lukuvuosimaksuvelvollisuuteen, sillä pysyvä oleskelulupa (joko oman tai puolison) vapauttaa lukuvuosimaksuvelvollisuudesta.

Pykälän 1 momentissa edellytettävä tutkinnon suorittaminen Suomessa on tulkinnanvarainen muotoilu, eikä esityksen perusteluissakaan kuvata riittävän yksiselitteisesti, mitä sillä tarkoitetaan. Jos tutkinnon suorittamiselle Suomessa ei aseteta selkeitä kriteerejä, pykälän tulkinta voi olla vaikeaa ja vaihdella tilannekohtaisesti. Korkeakoulut ovat laajentaneet kansainvälisessä yhteistyössä toteutettavien koulutusten tarjontaa, eikä toistaiseksi ole olemassa kansallisia linjauksia tai suosituksia siitä, kuinka suuri osuus tutkintoon kuuluvista opinnoista edellyttää esimerkiksi asumista Suomessa. Toisaalta pykälän viimeisessä momentissa esitetään, että pysyvää oleskelulupaa ei myönnetä, jos tutkinnon suorittanut on oleskellut tutkinnon suorittuaan Suomen ulkopuolella ja hänen oleskelulupansa ei ole ollut tuolloin voimassa.

56 e § Pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskeluluvan kielitaitoedellytys

Pitkään oleskelleen oleskeluluvan ehdoksi esitetty hyvä kielitaito (B2) on ylimitoitettu, sillä se ei vastaa useissa työtehtävissä ja arjen toiminnoissa riittävää kielitaitoa eikä kielitaidon arvioinnin kansainvälisten asiantuntijoiden näkemystä kielitaitovaatimusten asteittaisesta tiukentumisesta suhteessa kielitaidon osoittamisen tarkoitukseen. On tärkeä huomata, että pelkkä maassaoloaika ei takaa kielitaidon kehittymistä, vaan kieltä on päästävä opiskelemaan ja käyttämään. Tämä korostuu erityisesti kirjallisen kielitaidon oppimisessa.

Taitotasovaatimus on korkea, sillä se vaatisi hyvää integroitumista suomen-/ruotsinkielisiin yhteisöihin ja pääsyä riittäviin kielikoulutuksiin. Tällaisen kielitaidon saavuttaminen edellyttäisi kielikoulutuksen lisäksi muita kielenoppimista tukevia toimia myös yhteiskunnan puolelta. Kielitaitovaatimuksen tulisi edellä mainituin perustein olla linjassa muiden oleskelulupaan liittyvien kielitaitovaatimusten kanssa, mikäli kielitaito säädetään yhdeksi oleskeluluvan myöntämisperusteeksi.

56 f § Kielitaidon osoittaminen

Esityksessä käytetyt kielitaidon tasoa kuvaavat sanat (kehittyvä, riittävä, hyvä, erityisen hyvä) ovat ongelmallisia. Näistä tulisi käyttää vakiintuneita, esimerkiksi muualla lainsäädännössä käytettäviä termejä (esim. erityisen hyvä = erinomainen).

Nopeutettuun pysyvään oleskelulupaun (oleskeluaika neljä vuotta) vaadittava erityisen hyvä kielitaito voidaan esityksen mukaan osoittaa vain yleisen kielitutkinnon taitotasolla viisi tai valtionhallinnon kielitutkinnon erinomaisella suullisella ja kirjallisella taidolla. Kielitaidon kehittyminen korkealle tasolle vie aikaa. Käytännössä tähän ryhmään (neljä vuotta, erityisen hyvä kielitaito) kuuluisi henkilöitä, jotka ovat opiskelleet ja käyttäneet suomea/ruotsia ennen maahan tuloa. Erityisen hyvän kielitaidon osoittamistavaksi tulisi harkita myös suomen tai ruotsin kielellä suoritettua korkeakoulututkintoa.

Kielitaidon osoittaminen suorittamalla perusopetuksen oppimäärä tuo todennäköisesti painetta aikuisten perusopetukseen. Tämä tulisi huomioida riittävänä aikuisten perusopetuksen resursointina ja tarjontana.

Suomessa suoritettua korkeakoulututkinnon perusteella myönnettävän pysyvän oleskeluluvan kielitaitovaatimukseen (kehittyvä kielitaito, A2) liittyy ongelmia. Kielitaidon osoittaminen 15 opintopisteen suomen tai ruotsin kielen opinnoilla korkeakoulussa ei ole yksiselitteistä. Ensinnäkin kieliopinnot on saatavana hyvin eri laajuisesti eri korkeakouluissa. Kielitaitovaatimus luo korkeakouluille painetta järjestää lisää kielikoulutusta, ja lisääntyvä kielikoulutuksen tarjonta tulee huomioida korkeakoulujen resursoinnissa. Korkeakoulujen tarjoamat kieliopinnot eivät myöskään ole yhteismitallisia. 15 opintopisteen opinnot voi olla mahdollista suorittaa myös pelkillä A1-tason opinnoilla. Lisäksi opintopisteillä kuvataan opiskeluun käytettyä työmäärää ja työskentelyyn kuluva aika, mutta se ei automaattisesti kerro kielen oppimisesta tai saavutettua kielitaidon tasosta.

Suomessa suoritettua korkeakoulututkinnon perusteella myönnettävän pysyvän oleskeluluvan ehtona on kehittyvän kielitaidon osoittaminen. Perusteluista ei käy ilmi, miksi kehittyvän kielitaidon osoittamiseen kelpaavat vain korkeakouluissa suoritettua kieliopinnot, eivätkä esimerkiksi vapaan sivistystyön oppilaitosten opintopisteytetyt opinnot. Olisi perusteltua sisällyttää lakiin myös edellä mainitut opinnot.

Lähteet

Ahola, S. & Hirvelä, T. (2016). Mikä merkitys osallistujan taustatekijöillä on menestymiseen kielitestissä? *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 7(4). Saatavilla <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-syyskuu-2016/mika-merkitys-osallistujan-taustatekijoilla-on-menestymiseen-kielitestissa>

Darvin, R. & Norton, B. (2015). Identity and a model of investment in applied linguistics. *Annual Review of Applied Linguistics*, 35, 36– 56. Saatavilla <https://doi.org/10.1017/S0267190514000191>

Drotbohm, H & Hasselberg, I. (2015). Deportation, anxiety, justice: New ethnographic perspectives. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 41(4): 551–562.

Horsti, K. & Pirkkalainen, P. (2023). Emotions and Affect in Deportation: The Transformative Power of Social Relationships. *Nordic Journal of Migration Research*, 13(4).

Pöyhönen, S., Honko, M., Laitinen, E., Rajala, E., Riuttanen, S. & Vaarala, H. (2024). Englanninkielinen varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus: selvitys nykytilasta ja laajentamisen esteistä. Jyväskylän yliopisto, Soveltavan kielentutkimuksen keskus. Saatavilla <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-86-0411-2>

Rocca L., C. H. Carlsen & B. Deygers (2020). Linguistic integration of Adult Migrants: Requirements and Learning Opportunities. Council of Europe. Saatavilla <https://rm.coe.int/linguistic-integration-of-adult-migrants-requirements-and-learning-opp/16809b93cb>

Suni, M., & Honko, M. (2024). Aikuisena maahan muuttaneet suomen kielen oppijoina. Työ- ja elinkeinoministeriö. Policy brief / Kotoutumisen osaamiskeskus, 2/2024. Saatavilla <https://kotoutuminen.fi/documents/56901608/76169779/Policy-Brief-2-2024.pdf>

Havila Marjo

Jyväskylän yliopisto - Koulutuspalvelut, maahanmuuton, kotoutumisen ja kielitaidon arvioinnin asiantuntijat.